

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-05>

УДК 32:303.442.3

Віктор Володимирович Рубанов

професор, д. політ. н. Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, 61022
victor.rubanov@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6988-2705>

ПРЕДМЕТ І ФУНКЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО КОНСАЛТИНГУ

Піддано аналізу предмет та функції політичного консалтингу, який відіграє вельми продуктивну процедурну роль в науковому процесі підготовки, прийняття та реалізації актуальних політичних рішень. Незважаючи на це, його залучення в якості наукового інструмента ухвалення політичних рішень залишається поки що неповним, фрагментарним і не відповідає сьогодні реальним політичним потребам. Такий стан справ зумовлений, з одного боку, суттєвим розширенням суб'єктів цього процесу в особі представників ділового світу, ЗМІ, профільних експертно-аналітичних центрів, які спеціалізуються на підготовці політичних рішень. А, з іншого боку, недостатнім дослідженням їх конкретної процедурної ролі в цьому вельми складному процесі народження нової політики. І, насамперед, – ролі політичного консалтингу як класичного спеціалізованого наукового інструмента не тільки оптимізації виборчого процесу, ринкових відносин у суспільстві, а й розробки оптимальних варіантів політичних рішень. Рішенню цієї наукової проблеми, визначенню предмета і функцій політичного консалтингу як політико-управлінської наукової дисципліни та її ролі в системі політичної аналітики і присвячена ця стаття. В зв'язку з цим, в роботі аналізуються підходи вчених, щодо визначення сутності політичного консультування як суспільно-політичного явища та наукового поняття. Досліджуються конкретні процедурні функції політичного консалтингу як відносно самостійної наукової дисципліни і невід'ємного елемента політичної аналітики, яка покликана забезпечити науковий характер підготовки сучасних політичних рішень.

У результаті проведеного аналізу проблеми здійснено спробу визначення в системі політичної аналітики конкретних процедурних функцій політичного консалтингу як спеціалізованої політико-управлінської наукової дисципліни, його теоретико-методологічні та практично-політичні основи реального функціонування, конкретна процедурна роль в науковому процесі підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень.

Ключові слова: *предмет і функції політичного консалтингу, політичний консультант як суб'єкт експертно-аналітичного процесу, політико-управлінська наукова дисципліна, оптимальні варіанти політичних рішень, політична аналітика.*

Як цитувати: Рубанов, В. В. 2022. Предмет і функції політичного консалтингу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 41: 40-44. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-05>

In cites: Rubanov, Victor. 2022. The Subject Matter and Functions of Political Consulting. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 41: 40-44. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-05> (in Ukrainian)

Ускладнення змісту та форм розвитку політичного життя сучасного суспільства, і, як наслідок, підвищення рівнів конкуренції політичних суб'єктів в їхній реалізації, суттєво актуалізують потребу в реальному

існуванні та функціонуванні відповідного наукового інструмента оптимізації цих процесів. У зв'язку з цим протягом останніх двох десятиліть як закордонними, так і вітчизняними вченими активно досліджуються витоки та тенденції розвитку фахового консультування як нового способу реалізації виборчого процесу (Sabato1981: 165-166);

специфічні особливості реального функціонування політичного консалтингу як профільного виду професійної діяльності (Medvic 1998: 150-154); сутність та специфічні особливості управлінського консультування (Верба 2011: 327); статусно-рольові моделі політичної поведінки в сучасному суспільстві (Хорішко 2012: 161-168); сутність, типологія та функції політичного консалтингу (Свирид 2014: 123-130); особливості та перспективи формування політичного консалтингу в Україні тощо (Дзюбенко, 2018: 199-205).

Проте аналіз існуючих, в тому числі вказаних наукових публікацій, дає підстави констатувати той факт, що й досі в науковій літературі повністю не розкрито предметну сутність та процедурні функції політичного консалтингу саме як спеціалізованої політико-управлінської наукової дисципліни, її місце й роль у системі політичної аналітики як цілісної системи політико-управлінських наукових дисциплін.

Саме тому **метою** статті є визначення не тільки сутності та конкретних функцій політичного консалтингу як політико-управлінської дисципліни, але і її місця та ролі в системі політичної аналітики в цілому.

Для досягнення поставленої мети дослідження нам потрібно: по-перше, хоча б коротко, критично проаналізувати вже існуючі в фаховій літературі висновки вчених щодо спроб визначення сутності політичного консалтингу як суспільно-політичного явища та наукового поняття; по-друге, дати аргументовану характеристику предмета та відповідних функцій політичного консалтингу саме як політико-управлінської наукової дисципліни; і, по-третє, на основі проведеного аналізу спробувати визначити місце й роль політичного консалтингу як спеціалізованої політико-управлінської наукової дисципліни в системі політичної аналітики як цілісної системи наукового знання.

І, це вкрай важливо реалізувати, оскільки у фаховій літературі до цих пір існують досить суперечливі характеристики предмета політичного консалтингу, коли, з одного боку, він традиційно розглядається вченими лише виключно як інструмент оптимізації виборчого процесу, а з іншого – як професійна діяльність з надання різноманітних послуг суб'єктам політики. Яскравий тому приклад, – стаття Зоряни Свирид «Витоки, сутність та основні підходи до визначення політичного консультування на сучасному етапі», де авторка пише, що

політичний консалтинг – це професійна діяльність, пов'язана з проведенням політичної і, передусім, виборчої кампанії (Свирид 2012: 60). Разом із тим, синтезуючи весь спектр підходів науковців до політичного консультування, дослідниця наприкінці статті доходить узагальнюючого висновку, що «у широкому значенні політичний консалтинг – це професійна діяльність з надання різноманітних послуг суб'єктам політики. У вузькому значенні політичне консультування – це процес взаємодії політичного консультанта та клієнта, націлений на конкретний результат (прийняття того чи іншого політичного рішення, побудова політичного іміджу, визначення стратегії і тактики виборчої кампанії) за визначеного періоду їх співпраці» (Свирид 2012 : 60).

Як бачимо, навіть пропозиція Зоряни Свирид розглядати сутність політичного консалтингу в широкому та вузькому значенні цього феномена на жаль, до кінця так і не вирішує вказане нами протиріччя, а відтак і проблему визначення його профільної предметної сутності. Однак, об'єктивності заради, потрібно також відзначити й те, що висновки, які аналізуються, наочно свідчать про те, що в політичній науці вже відбулася необхідна трансформація в розумінні політичного консалтингу саме як спеціалізованої наукової дисципліни, яка має не лише свій конкретний предмет дослідження та відповідні функції, але й конкретних суб'єктів їх реалізації. І в політологічній літературі вже є, хай і не зовсім вдалі, спроби визначення, перелік основних функцій політичного консалтингу саме як спеціалізованої наукової дисципліни. Так, наприклад, автори широко відомого на пострадянському просторі підручника з політичного консалтингу, без вагомих на те підстав, вважають, що основними його функціями, як спеціалізованої наукової дисципліни є:

- дослідження політичної ситуації (за категоріями її прояву: від досліджень іміджу окремого суб'єкта політичної ситуації до аналізу виборчої історії суспільства);
- прогнозування політичної ситуації (за категоріями її прояву);
- реалізація маркетингового аспекту (позиціонування в політичній ситуації, розробка стратегічних планів і програм, формування іміджу тощо);

- створення і перетворення структур, які є суб'єктами політичної ситуації або впливають на неї;
- оцінка ефективності проектів і заходів, які покликані тим або іншим способом вплинути на ситуацію, яка існує;
- реалізація стратегічних і тактичних планів впливу на політичну ситуацію;
- оперативне реагування на зміну політичної ситуації (стратегічне і тактичне) (Ситников 2004: 18-19).

У подальшому, характеризуючи роль політичного консалтингу в системі реально існуючих інших політико-управлінських наукових дисциплін, ці автори посібника спеціально уточнюють вказані ними предметні функції політичного консалтингу як спеціалізованої наукової дисципліни і особливо підкреслюють, що «Перший – аналітичний етап або, в даному випадку, тип політичного консалтингу включає в себе аналіз і прогнозування політичних ситуацій, а також аналіз наявних і необхідних ресурсів впливу на ситуацію» (Ситников 2004: 50).

Однак, на наш погляд, така характеристика функцій політичного консалтингу як спеціалізованої політико-управлінської дисципліни, як вже нами відзначалося, не є достатньо науково обґрунтованою.

Це зумовлено, насамперед тим, що функції наукового аналізу політичної ситуації і функції прогнозування її розвитку, є не стільки завданням політичного консалтингу, скільки спеціально створених якраз для досягнення цих конкретних процедурних цілей таких спеціалізованих політико-управлінських наукових дисциплін, як політичний аналіз і політичне прогнозування (Williams 1971: XI; Wildavsky, 1979: 16; Quade, 1989: 21).

Саме ці політико-управлінські наукові дисципліни мають для реалізації зазначених функцій не тільки відповідні профільні методи і процедури дослідження, але і їх конкретних носіїв – політичних аналітиків і політичних експертів – самодостатніх суб'єктів наукового політичного аналізу і прогнозування розвитку досліджуваної політичної ситуації. Частково цей незаперечний факт визнають і самі автори підручника, які на його сторінках, характеризуючи основні функції політичного консалтингу як спеціалізованої політико-управлінської наукової дисципліни, доходять узагальнюючого висновку, що для реалізації цих цілей необхідно також запрошувати і «експертів-аналітиків» (Ситников 2004: 63).

І, це дійсно так, оскільки процедурні функції політичного консалтингу в експертно-аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень набагато вужчі, ніж їх визначають автори підручника. І, до речі, визначаються вказані функції не відповідним бажанням вчених відзначити величезну роль політичного консалтингу в вирішенні політичних проблем, а якраз його місцем і конкретною процедурною роллю, яку він виконує, в загальному експертно-аналітичному процесі дослідження політичних проблем з метою оптимального політичного розвитку як виборчого процесу, ринкових відносин, так і вироблення оптимальних варіантів майбутніх легітимних публічних рішень.

Безумовно, політичний консалтинг, в силу системної природи самої політичної аналітики, куди він входить як невід'ємний її структурний елемент, як і будь-яка політико-управлінська дисципліна, так чи інакше повинні вирішувати і загальні завдання експертно-аналітичного процесу прийняття політичних рішень, зокрема брати участь в аналізі і прогнозуванні розвитку будь-якої політичної проблеми, але це не є його прямими процедурними функціональними обов'язками як специфічної, тобто спеціалізованої, наукової дисципліни, оскільки специфічне завжди існує лише якщо воно слугує загальному і сприяє його просуванню.

Саме тому політичний консалтинг, як і будь-яка спеціалізована політико-управлінська наукова дисципліна, має також не лише специфічні функції, але й специфічних суб'єктів реалізації його предметної сутності – політичних консультантів, прямими професійними обов'язками яких є не стільки реалізація наукового аналізу і прогнозу розвитку політичної ситуації, яка склалася, скільки вироблення на основі їх наукових досягнень та висновків оптимальних варіантів розвитку ринкових відносин, реалізації виборчого процесу і прийняття актуальних політичних рішень.

Таким чином, підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що на відміну від політичного аналізу і політичного прогнозування, предметом політичного консалтингу як спеціалізованої політико-управлінської наукової дисципліни, є не стільки аналіз і прогноз розвитку будь-якої політичної проблеми, скільки наукова розробка, на основі їх висновків, оптимальних варіантів її вирішення як у виборчому процесі і ринкових відносинах, так і підготовці,

прийнятті та реалізації політичних рішень. Це якраз і є предметом і основною його функцією як спеціалізованої політико-управлінської наукової дисципліни і невід'ємного структурного елемента цілісної системи політичної аналітики в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Sabato, L. 1981. *The rise of political consultants: New Ways of Winning Elections*. New York: Basic Books 165-166.
2. Medvic, S. 1998. The Effectiveness of the Political Consultantasa Campaign Resource, *PS: Political Science and Politics*. Vol. 31. 2 : 150-154. <https://doi.org/10.2307/420242>
3. Верба, В. А. 2011. *Управлінське консультування: концепція, організація, розвиток: монографія*. Київ: КНЕУ.
4. Хорішко, Л. 2012 Політичний консультант як суб'єкт політико-технологічної діяльності, *Політичний менеджмент* 3: 161-168.
5. Свирид, З. В. 2014. Типологія та функції політичного консалтингу, *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 1111: 123-130. URL.: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/289/182>
6. Дзюбенко, Ю. М. 2018. Формування політичного консалтингу в Україні: особливості та перспективи, *Актуальні проблеми політики* 62: 199-205. URL.: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14087>
7. Свирид, З. 2012. Витоки, сутність та основні підходи до визначення політичного консультування на сучасному етапі, *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*, вип. 24. URL.: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38121/10-Svyryd.pdf?sequence=1>
8. Ситников, А.П. 2004. *Политический консалтинг: учеб. пособие / А. П. Ситников, І.В. Огар, Н.С. Бахвалова. М.: Издательский дом ГУ ВШЭ.*
9. Williams, W. 1971. *Social Policy Research and Analysis*. N.Y.
10. Wildavsky, A. 1979. *Speaking the truth to power: The Art and Craft of Policy Analysis Boston Mass : Little, Brown* URL.: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-04955-4>.
11. Quade, E.S. 1989. *Analysis for Public Decisions*. Third Edition. New York: North-Holland.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2022.

Стаття рекомендована до друку 4.04.2022

Victor Rubanov

Professor of the Department of Political Science, Kharkiv National V.N. University Karazin, Svoboda Sq, Kharkiv, 61022, Ukraine, victor.rubanov@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6988-2705>

THE SUBJECT MATTER AND FUNCTIONS OF POLITICAL CONSULTING

Subject and functions of political consulting are analyzed, which plays rather an important productive and procedural role within the frame of scholarly process aimed at preparing and finally taking crucial political decisions as well as their subsequent implementations. In spite of the fact, its practical use as a scholarly instrument for political decision-making have been yet imperfect, fragmentary, thus it cannot meet the real political necessities of today. Such a state of things is determined, on the one hand, by the significant increase of the subjects of the said process, namely, members of business circles, mass media, profile expertize and analysis centers, specializing in preparatory steps for political decision-making. While, on the other hand, the exact procedural role of political consultants in a very complicated process of new policies emerging has, up to now, been studied dramatically inadequate. Inadequate is, first and foremost, studying political consulting as a classical specialized scholarly instrument, designed not only for optimization of electoral process, market relations in society, but also for working out optimum variants of any political decisions.

The purpose of this article is to solve the above-described scholarly problem, i.e. defining of the subject matter and functions of political consulting as a scholarly subject of political and managerial nature as well as defining its role within the sphere of Political Analysis. All told, the author has analyzed various approaches of other scholars to definitions of political consulting's essence as a socio-political phenomenon and also as a scientific notion. The author has thoroughly studied exact procedural functions

of political consulting as a relatively independent scholarly subject and as an inalienable element of Political Analysis, providing for scientific basis for the preparation of modern political decisions.

The said analysis of the problem has resulted in the author's attempt to determine, within the system of Political Analysis, the exact procedural functions of political consulting as a specialized scholarly subject in the framework of political management, its theoretical and methodological fundamentals, including the sphere of practical politics. The article also defines the exact procedural role of political consulting in the scientifically-based process of preparing political decisions, final decision-making and their practical implementations.

Keywords: *subject matter and functions of political consulting, political consultant as a subject of expertise and analysis process, political management as a scholarly subject, optimum variants of political decisions, process of political analysis.*

REFERENCES

1. Sabato, L. 1981. *The rise of political consultants: New Ways of Winning Elections*. New York: Basic Books, 165-166.
2. Medvic, S. 1998. The Effectiveness of the Political Consultant as a Campaign Resource. *PS: Political Science and Politics*. Vol. 31. 2 : 150-154. <https://doi.org/10.2307/420242>
3. Verba, V.A. 2011. *Management Consulting: Concept, Organization, Development: A monograph*. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian).
4. Khorishko, L. 2012. Political Consultant as a Subject of Political Technologies, *Political Management* 3: 161-168 (in Ukrainian).
5. Svyryd, Z.V. 2014. Typology and Functions of Political Consulting, *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»*. 1111: 123-130. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/289/182> (in Ukrainian).
6. Dziubenko, Yu.M. 2018. The Process of Political Consulting Formation in Ukraine: Specific Features and Perspectives”, *Immediate Problems of Politics* 62: 199-205. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14087> (in Ukrainian).
7. Svyryd, Z. Origins, significance and main approaches to the definition of political consulting at the current stage, Ukrainian national idea: realities and prospects of development, Vol. 24. URL.: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38121/10-Svyryd.pdf?sequence=1> (in Ukrainian).
8. Sytnykov, A.P. 2004. Political Consulting”: A tutorial / A.P. Sytnykov, I.V. Ohar, N.S. Bakhvalova. M.: School of Economics University Publishing House (in Russian).
9. Williams, W. 1971. *Social Policy Research and Analysis*. N.Y.
10. Wildavsky, A. 1979. *Speaking the truth to power: The Art and Craft of Policy Analysis*. Boston, Mass : Little, Brown. URL.: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-04955-4>.
11. Quade, E.S. 1989. *Analysis for Public Decisions*. Third Edition. New York: North-Holland.

The article was received by the editors 15.03.2022.

The article is recommended for printing 4.04.2022